Evropska fundacija za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer

Zdravje in dobro počutje na delovnem mestu: poročilo na podlagi pete evropske raziskave o delovnih razmerah

Povzetek

Uvod

Zdravje in dobro počutje sta ključni razsežnosti razprave o politiki za izboljšanje življenja posameznikov v družbi. Zdravje in dobro počutje sta pomembna sama po sebi ter sta temeljnega pomena za napredek posameznika in delovanje družbe, saj sta neposredno povezana z vprašanji, kot so stopnja zaposlenosti, produktivnost in trajnost. To poročilo obravnava razmerje med delom, zdravjem in dobrim počutjem na podlagi ugotovitev pete evropske raziskave o delovnih razmerah (EWCS), ki jo je izvedel Eurofound.

Delo je osrednjega pomena za dobro počutje posameznika, saj mu zagotavlja prihodek, hkrati pa je tudi sredstvo za širši socialni napredek. Delo in dobro počutje sta tesno povezana, saj dobre ali slabe delovne razmere neposredno vplivajo na posameznikovo kakovost življenja. Zaradi posebnih dejavnikov tveganja na delovnem mestu, ki lahko vodijo do poškodb in poklicnih bolezni, z delom povezanih bolezni ali dolgoročnih zdravstvenih posledic, je delo ključnega pomena tudi za zdravje.

Ozadje politike

Zdravje in dobro počutje na delovnem mestu sta ključna elementa celotne strategije Evropa 2020 za rast, konkurenčnost in trajnostni razvoj. Zdravo gospodarstvo je odvisno od zdravega prebivalstva. V nasprotnem primeru imajo delodajalci izgube zaradi zmanjšanja produktivnosti delavcev, državljani pa ne dosežejo potencialno dolge življenjske dobe in kakovosti življenja. To je zlasti pomembno z vidika trenutne razprave o staranju prebivalstva Evrope.

Ohranjati pravico do dela za vse in zagotavljati dostop do plačanega dela za ljudi z različnimi zdravstvenimi sposobnostmi je bil cilj, ki so ga države članice EU določile v lizbonski strategiji in strategiji Evropa 2020. Zakonodaja in ukrepi politik v okviru evropskih pogodb priznavajo pomen ohranjanja zdravja in varnosti delavcev ter njihovega dobrega počutja. V Direktivi 89/391/EGS o ukrepih za izboljšanje varnosti in zdravja delavcev je navedeno, da mora biti delo prilagojeno posamezniku in ne obratno.

Depresiji in stresu, povezanem z delom, se namenja vedno več pozornosti, saj lahko vodita do slabšega počutja in posledično do nezmožnosti za delo. Socialni partnerji na ravni EU so leta 2004 sklenili evropski okvirni sporazum o stresu, povezanem z delom, da bi ugotavljali, preprečevali in reševali težave v zvezi s stresom, povezanim z delom. Evropska komisija je leta 2008 skupaj z ustreznimi socialnimi partnerji in zainteresiranimi stranmi podpisala evropski pakt za duševno zdravje in dobro počutje, v katerem so poudarili pomen duševnega zdravja in dobrega počutja za močno in konkurenčno Evropo.

Ključne ugotovitve

- 2,5 % evropskih delavcev je izjavilo, da je njihovo splošno zdravstveno stanje slabo, medtem ko jih je 47 % poročalo, da imajo več kot dve zdravstveni težavi, pri katerih obstaja močna povezava med telesnimi in duševnimi dejavniki.

- Skupno je 60 % delavcev, ki svoje zdravstveno stanje opredeljujejo kot zelo dobro ali dobro, prepričanih, da bodo lahko isto delo opravljali tudi v svojem šestdesetem letu starosti, medtem ko je ta odstotek pri delavcih s slabim zdravstvenim stanjem bistveno nižji.

- Kakovost delovnega mesta je močno in pozitivno povezana z dobrim počutjem. Med njenimi številnimi razsežnostmi na dobro počutje najbolj vplivajo dejanska kakovost dela in možnosti, ki jih ponuja delovno mesto (varnost zaposlitve, napredovanje, kakovost pogodbe o zaposlitvi). Ob zmanjšanju kakovosti delovnega mesta se

bistveno povečajo razlike v dobrem počutju: ob spoprijemanju s slabimi pogoji na delovnem mestu se pojavijo velike razlike v sposobnosti obvladovanja razmer.

- Nekvalificirani delavci ter tisti, ki so zaposleni v prometu, gostinstvu in proizvodnji, poročajo o zelo zahtevnih delovnih razmerah in nezadostnem nadzoru nad svojim delom. Posamezniki, ki so izpostavljeni tem „visokim obremenitvam“ na delovnem mestu, poročajo o najnižjih ravneh dobrega počutja. Pri obvladovanju teh razmer jim je v največjo pomoč podpora sodelavcev.

- Med kazalniki, ki so najbolj povezani s slabim zdravstvenim stanjem in slabim počutjem, so netipičen/spremenljiv delovni čas, moteče prekinitve med delom, izpostavljenost prestrukturiranjem, nevarnosti za okolje in negotovost zaposlitve. Spodbudno pa je, da so podpora, „nagrade“ (občutek poštenega plačila in možnosti za napredovanje) ter spretnosti in znanja pomembni varovalni dejavniki.

- Delavci v prometu in gradbeništvu so izpostavljeni najslabšim pogojem na področju psihosocialnega delovnega okolja. Pomembno vplivata tudi zaposlitveni status in spol.

- Uporaba indeksa Svetovne zdravstvene organizacije o duševnem počutju (WHO-5) kot merila čustvenega in psihološkega dobrega počutja je pokazala, da ima 23 % delavcev v Evropi nizko raven dobrega počutja in bi bilo treba zanje oceniti, ali imajo depresijo, ter da pri 6 % delavcev obstaja verjetnost, da zapadejo v depresijo, pri čemer so vrednosti za ženske nižje kot za moške.

- Okoli 40 % delavcev v Evropi je izjavilo, da so bili odsotni z dela zaradi bolezni. Odsotnost z dela je znatno višja na delovnih mestih, ki so bolj varna/zaščitena, kar kaže možno preračunljivo vedenje delavcev. Na večjo odsotnost z dela vplivajo tudi psihosocialni dejavniki, povezani z nižjo ravnjo dobrega počutja na delovnem mestu (nadlegovanje, diskriminacija, čustveni pritiski).

- 41 % moških in 45 % žensk je izjavilo, da so v preteklih 12 mesecih vsaj en dan v času bolezni bili prisotni na delovnem mestu (prezentizem). Ta pojav je pogostejši med visokokvalificiranimi, požrtvovalnimi uslužbenci z visoko stopnjo avtonomije pri opravljanju svojega dela. Pozitivna povezava, ki je bila ugotovljena v zvezi z izpostavljenostjo intenzivnemu delu, verbalni zlorabi ali diskriminaciji, kemikalijam, nerodnemu položaju telesa in delu v izmenah, kaže, da na večjo razširjenost prezentizma vplivajo različne neugodne delovne razmere.

Priporočila politike

- Ukrepi politike za zdravje, dobro počutje in varnost delavcev imajo lahko znaten vpliv, če bodo v ospredju kakovost zaposlitve, psihosocialno delovno okolje in organizacijski dejavniki.

- Kakovost zaposlitve je za delavce ključnega pomena, saj močno vpliva na njihovo dobro počutje. Slaba kakovost delovnih mest vodi v skrb vzbujajoče slabo počutje posameznikov, ki se s to težavo težje soočajo. Politika ne bi smela obravnavati samo splošne povezave med delom in dobrim počutjem, temveč bi morala biti osredotočena na številne posamezne primere.

- Telesno in duševno zdravje ter varnost pri delu so slabo povezani s tradicionalnimi dejavniki, ki navadno usmerjajo razpravo, kot so panoga, velikost podjetja ali celo pogodba o zaposlitvi. Osrednja delitev poteka med fizičnimi in nefizičnimi poklici; glavne povezave pa vključujejo psihosocialno delovno okolje in organizacijske dejavnike. Ob upoštevanju teh vidikov postopoma izginejo celo razlike med posameznimi državami.

- Kar zadeva psihosocialno delovno okolje in organizacijske dejavnike, mora biti politika usmerjena tudi na številne posamezne primere: nizkokvalificirani fizični delavci bodo najverjetneje imeli največ koristi od izboljšav na področju zasnove delovnega mesta in od bolj spodbudnega delovnega okolja.

- Nizka raven dobrega počutja in slabo zdravstveno stanje pomenita visoke družbene stroške z vidika odsotnosti z dela (absentizem) in prisotnosti na delovnem mestu kljub bolezni (prezentizem). Delovne razmere niso povezane samo z zdravjem in dobrim počutjem: dobri delovni pogoji ne odražajo samo boljšega zdravja, ampak tudi manjše preračunljivo vedenje ob odsotnosti z dela in manjšo razširjenost prezentizma.

Dodatne informacije

Poročilo *„Health and well-being at work: A report based on the fifth European Working Conditions Survey“* (*Zdravje in dobro počutje na delovnem mestu: poročilo na podlagi pete evropske raziskave o delovnih razmerah*) je na voljo na spletni strani: http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1302.htm.

Za dodatne informacije se obrnite na Agnès Parent-Thirion, vodjo raziskav, na e-naslov apt@eurofound.europa.eu.